

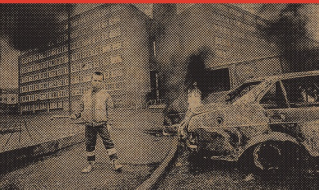
„Len polovica
tejto vojny je naša.
Tá druhá je ich.“

Nič

absynt
prekliati/reportéri

nehovor

Patrick Radden Keefe

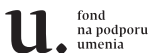
absynt

Patrick Radden Keefe: Nič nehovor

Pravdivý príbeh o zabíjaní
a spomínaní v Severnom Írsku

Preložila Alexandra Strelková

Vydanie publikácie podporil z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia
Preklad diela do slovenského jazyka
podporil z verejných zdrojov formou štipendia
Fond na podporu umenia

Copyright © 2019 by Patrick Radden Keefe
All rights reserved
Translation © Alexandra Strelková, 2021
Design & Layout © Pavlína S. Morháčová
ISBN 978-80-8203-293-5

Venujem Lucianovi a Felixovi

*Každá vojna sa bojuje dvakrát,
najprv na bojovom poli
a potom v spomienkach.*

Viet Thanh Nguyen

Prológ

Klenotnica

Júl 2013

Knižnica Johna J. Burnsa sídli v majestátnej neogotickej budove zeleňou oplývajúceho univerzitného kampusu Boston College. Vďaka kamenným vežičkám a vitrážam pôsobí priam ako katedrála. Univerzitu založili jezuiti¹ v roku 1863 na vzdelávanie detí chudobných prisťahovalcov, ktorí utiekli z Írska pred veľkým zemiakovým hladomormom. Inštitúcia sa nasledujúce storočie a pol úspešne rozrastala a so starou domovinou pôvodných prisťahovalcov udržiavala úzke kontakty. V Burnsovej knižnici je uložených 250 000 zväzkov kníh a okolo šesťnásť miliónov manuskriptov, čo predstavuje najrozsiahlejšiu zbierku artefaktov írskych politických a kultúrnych dejín v Spojených štátoch amerických. Jeden z jej knihovníkov sa dávnejšie dostal do väzenia za to, že ho pristihli pri pokuse o predaj dišputy svätého Tomáša Akvinského vytlačenej v roku 1480 aukčnej spoločnosti Sotheby's². Knižnica získala také silné renomé v nákupe hodnotných starožitností, že jej niekdajší riaditeľ osobne povolal FBI³, keď mu írsky vykrádač hrobiek ponúkal ukoristené náhrobné kamene s antickými rímskymi krížmi a so spleťtými kruhmi a nápismi.

Najnevšednejšie a najvzácnejšie zbierkové predmety sa v rámci knižnice uchovávajú v chránenom priestore známom ako Klenotnica. Ide o zabezpečený priestor⁴ s prísnu kontrolou teploty a vlhkosti vzduchu, vybavený najmodernejším systémom protipožiarnej ochrany. Je monitorovaný kamerovým systémom a vstúpiť sa doň dá len po zadaní kódu na klávesnici elektronického panela a po odomknutí špeciálnym kľúčom. Kľúč sa vydáva striktné proti podpisu a prístup do trezoru má len niekoľko vybraných osôb.

Jedného letného dňa v roku 2013⁵ do Burnsovej knižnice suverénne vkročili dvaja detektívi. Neboli miestni. Do Bostonu práve prileteli z Belfastu, kde pracovali v Jednotke osobitného určenia Policajného zboru Severného Írska. Prešli popod pestrofarebné vitrážové okná a blížili sa ku Klenotnici.

Prišli si vyzdvihnúť tajné zložky, ktoré v Klenotnici ležali takmer celé desaťročie a obsahovali minidisky⁶ so zvukovými nahrávkami a ich prepisy. Zamestnanci knižnice na Boston College iste mohli detektívom ušetriť cestu a zložky im zaslať poštou. Nahrávky však obsahovali veľmi citlivé informácie a nebezpečné tajomstvá, a preto s nimi detektívi po prevzatí zaobchádzali s najväčšou starostlivosťou. Išlo o oficiálne uznané dôkazové materiály v trestnom konaní. Detektívi vyšetrovali vraždu.

**Kniha prvá:
Jasne, priamo
a spravodlivo**

1. kapitola

Únos

Keď Jean McConvillová zmizla, mala tridsaťosem rokov¹. Takmer polovicu svojho života bola buď tehotná, alebo sa práve zotavovala po pôrode. Priviedla na svet štrnásť detí. O štyri z nich prišla, takže jej ostalo desať vo vekovom rozpätí od dvadsaťročnej Anne po šesťročnú dvojčičku s rozkošnými očkami², Billyho a Jima. Dať život desiatim deťom a ešte sa o ne aj starať si vyžaduje neuveriteľnú silu a vytrvalosť, a dnes by sa to považovalo za priam nadľudský výkon. No hovoríme o Belfaste v roku 1972, kde boli početné rozvetvené rodiny samozrejmosťou, takže Jean McConvillová určite nečakala zvláštne uznanie, a ani sa jej nijakého nedostalo.

Namiesto uznania jej život nadelil ešte jednu skúšku, keď jej zomrel manžel Arthur. Po nesmierne vyčerpávajúcej chorobe ho zrazu nebolo a ona zostala sama – vdova so skromnou podporou, bez práce, starajúca sa o desať detí. Pod ťarchou zložitej životnej situácie si s vypätím síl zachovala aspoň akú-takú vnútornú rovnováhu. Väčšinu času trávila doma a spoliehala sa na to, že staršie deti sa popasujú s mladšími, zatiaľ čo ona s cigaretou v ústach naberala energiu, akoby sa preberala z mdlôb. Jean sa so svojím osudom nakoniec zmierila a začala si robiť plány do budúcnosti. Skutočná tragédia mcconvillovského klanu sa však práve len začínala.

Rodina sa nedávno presťahovala z bytu, v ktorom Arthur strávil posledné dni, do trošku väčšieho príbytku v neforemnom a zapáchajúcom bytovom komplexe Divis Flats v západnej časti Belfastu. Bol mrazivý december a mesto už v podvečer zahaľovala tma. V novom byte ešte nemali zapojený sporák³, a tak Jean poslala pätnásťročnú dcéru Helen do neďalekého bistra po tradičné *fish and chips*, rybu s hranolčekmi. Kým rodina čakala na večeru, Jean si napustila horúci kúpeľ. Pri malých deťoch si často nájdete chvíľku súkromia len za zavretými dverami kúpeľne. Jean bola nízkej postavy, mala bledú pokožku, veľmi jemné črty a tmavé vlasy, ktoré nosievala začesané dozadu. Vklzla do vane a len tak tam ležala. Práve keď vyliezla z kúpeľa, jemne sčervenená od horúcej vody, niekto zabúchal na vchodové dvere⁴. Bolo približne 19:00. Deti predpokladali, že to je Helen⁵ s večerou.

No keď otvorili dvere, dovnútra vtrhli cudzí ľudia. Prebehlo to tak rýchlo, že ani jedno z detí McConvillovcov nevedelo povedať, koľko ich presne bolo⁶, asi osem, ale mohlo ich byť aj desať či dvanásť. Boli tam muži aj ženy, niektorí mali cez tváre natiahnuté kukly, iným sa zas črty tváre kričili do diabolských výrazov pod nylónovými pančuchami. Minimálne jeden z nich mal aj zbraň⁷.

Jean sa polooblečená vynorila z kúpeľne a okamžite ju obkolesili vystrašené deti. Jeden z chlapov na ňu úsečne vyštekol: „Obleč si kabát!“ Votrelci sa ju celú rozklepanú usilovali vyvliecť z bytu. „O čo ide?“⁸ pýtala sa vydesene. Nato spanikárili aj deti⁹. Michael, ktorý mal vtedy jedenásť rokov, sa pokúsil matku brániť. Billy s Jimom sa na ňu s plačom zavesili. Niektorí členovia gangu deti upokojovali, vraj im mamu čoskoro zas vrátia, len sa s ňou potrebujú porozprávať. Bude preč len pár hodín¹⁰.

Šestnásťročný Archie, najstarší z detí, čo boli doma, sa opýtal, či môže matku sprevádzať, a votrelci súhlasili. Jean McConvillová si obliekla vlnený kabát a cez hlavu si prehodila šatku. Nepozvaní hostia zatiaľ mladšie deti nahnali do izby, stroho ich utišovali a oslovovali menami. Niekoľko chlapcov nemalo na tvárach masky a Michael McConville si s hrôzou uvedomil, že matku im nechcú odvliecť cudzí ľudia¹¹. Sú to ich susedia.

Obytná štvrt' Divis Flats vyzerala ako nočná mora z kresby M. C. Eschera – betónové bludisko zo schodísk, chodieb a preplnených bytov. Výťahy v jednom kuse nefungovali, Jean McConvillovú teda gang z bytu unášal chodbou a dolu po schodoch. Obyčajne boli v tomto večernom čase, a to aj v zimnom období, vonku vždy nejakí ľudia – deti si na chodbách kopali loptu, robotníci sa vracali z práce. Archie však postrehol, že zrazu je všade až tajomne prázdno, ako by celý komplex úmyselne vyľudnili. Nebolo na koho¹² zakričať, nebolo suseda, ktorého by mohol požiadať o pomoc.

Držal sa tesne pri matke¹³, vliekol sa popri nej a ona sa ho pevne držala. Na prízemí čakala ďalšia, väčšia skupina hádam dvadsiaticich ľudí v bežnom oblečení a v kuklách. Viacerí z nich boli ozbrojení. Na obrubníku bola pristavená modrá skriňová dodávka Volkswagen. Tu sa zrazu jeden z mužov zvrhol k Archiemu, tmou sa zablysla pištoľ a jej hlaveň sa mu zaborila do líca¹⁴. „Zmizni,“ zasipel chlap. Archie ostal ako prikovaný. Na tvári cítil tlak studeného kovu. Za každú cenu chcel mamu chrániť, ale čo mal v tej chvíli robiť? Bol to stále ešte len chlapec, bol neozbrojený, oni boli v prevahe. Nechotne a váhavo sa obrátil¹⁵ a vykročil hore schodmi.

Na prvom poschodí bola jedna zo stien kolmo prešpikovaná drevenými lištami, ktorým malí McConvillovci

hovorili „holubník“. Odtiaľ Archie sledoval, ako mamu zviazali a naložili do dodávky, tá naštartovala a opustila Divis. Neskôr mu došlo, že tá banda vôbec nemala v úmysle vziať ho so sebou, jednoducho ho využili, aby Jean dostali z bytu. Stál tam v mrazivom tichu a usiloval sa pochopiť, čo sa to práve udialo, a rozhodnúť, čo podniknúť. Potom sa pomaly vybral naspäť do bytu. Posledné mamine slová boli: „Dávaj pozor na deti¹⁶, kým sa nevrátim.“

2. kapitola

Albertove dcéry

V detstve mala Dolours Priceová zo všetkých svätcov najradšej mučeníkov. Jej hlboko katolícky založená teta¹ z otcovej strany hovorievala: „Za Boha a za Írsko.“ Zvyšok rodiny mal na prvom mieste Írsko. Dolours vyrastala v západnom Belfaste v päťdesiatych rokoch 20. storočia a svedomito chodila každý deň do kostola. Všimla si však, že jej rodičia nie. Keď mala približne štrnásť rokov, jedného dňa vyhlásila: „Na omšu už nepôjdem.“²

„Musíš,“ povedala jej matka Chrissie.

„Nemusím, a ani nepôjdem,“ odvetila Dolours.

„Musíš,“ zopakovala Chrissie.

„Pozri, vyjdem z domu, polhodinku si postojím za rohom, a keď sa vrátim, tak ti poviem, že som bola na omši. Ale nebude to pravda,“ neústupčivo dôvodila Dolours.

Už ako dieťa bola poriadne tvrdohlavá a nemalo význam s ňou diskutovať. Priceovci bývali³ v malom mestskom dvojdomo na slušnej, zvažujúcej sa ulici Slievegallion Drive v štvrti Andersonstown. Otec Albert bol čalúnnik a vyrobil aj kreslá⁴, ktoré stáli v ich preplnenej predsieni. Na kozubovú rímšu si rodiny zvyčajne vystavujú vysmiaté zábery z rodinných dovolení, no u Priceovcov sa tu hrdó vynímali policajné fotografie⁵. Albert a Chrissie Priceovci boli bezhranične a urputne oddaní myšlienke írskoho

republikanizmu a boli presvedčení, že Veľká Británia celé stáročia okupuje ostrovné Írsko – a že Íri majú povinnosť Britov vyhnať za každú cenu.

Malá Dolours⁶ sedávala Albertovi na kolenách a počúvala príbehy o tom, ako v tridsiatych rokoch ešte ako chlapec vstúpil do Írskej republikánskej armády a ako tínedžer sa vybral do Anglicka spáchať bombový atentát. V topánkach mal pritom kúsok kartónu⁷, pretože si nemal za čo dať opraviť podrážky, no aj tak sa odvážil vzoprieť mocnému britskému impériu.

Nízky chlapík v okuliaroch s tenkým kovovým rámom a končekmi prstov žltými od tabaku⁸ rozprával dievčatku kruté legendy o dávno zosnulých udatných vlastencoch. Dolours mala ešte ďalších dvoch súrodencov, Damiana a Clare, no najlepšie si rozumela s mladšou sestrou Marian. Zaspávali s príbehmi o otcovom úteku z väzenia v Derry cez tunel, ktorý si vykopali⁹ spoločne s dvadsiatimi ďalšími spoluväzňami. Jeden z nich hral na gajdách, aby útek nebolo počuť¹⁰.

Albert pod rúškom tajomstva učil deti, ako bezpečne namiešať domáce výbušniny. Vždy v drevenej mise a s dreveným náčiním, nikdy nepoužívať kov, pretože „stačí jedna iskra¹¹ a je po vás“. Často sa oddával spomienkam na blízkych kamarátov, ktorých Briti obesili, a Dolours vyrastala s presvedčením, že všetky deti majú rodičov, ktorým obesili priateľov¹². Pri otcových vzrušujúcich príbehoch jej niekedy až mráz behal po chrbte a naskakovala husia koža¹³.

V podstate takmer každý z rodiny už bol vo väzení. Chrissina mama, Doloursina stará mama Dolanová, bola členkou ženského krídla IRA – rady írskych žien Cumann na mBan a raz si odsedela tri mesiace v Armaghskej väznici za to, že sa pokúsila odzbrojiť policajného dôstojníka¹⁴